Musikarkeolog gjorde märkligt Eskilstuna-fynd

Säckpipa bortglömd i museets samlingar!

Det är inte bara Barva-hornet som gjort att Eskilstuna uppmärksammas i kulturhistoriska musiksammanhang. Nu har något så ovanligt som en säckpipa från 1800-talet kommit inför ögonen på musikarkeologen Cajsa Lund. Hon lade märke till den bland de samlingar som Eskilstuna museer till helt nyligen hade magasinerade på vinden till Tunafors fabriker. Den var helt okänd av musikexperter inom detta gebit.

Cajsa Lund framhåller att "Eskilstuna-pipan" är värdefull på flera sätt. I hela landet finns bara omkring 15 sådana instrument, och den är troligen den bäst bevarade av landets alla originalsäckpipor. Den är i det närmaste helt intakt, t o m det ena rörbladet är bevarat.

Sedan ett par år tillbaka finns instrumentet hos musikkonservatorn och musikern Åke Egevad i Kristianstad. Han torde vara en av landets främste kännare på instrument av detta slag, och han har betytt mycket för den renässans för säckpipan som nu går fram över Sverige. Han har gett många värdefulla tips för dem som nu håller på med nytillverkning.

□ Spelbar igen

Åke Egevad berättar att man vanligtvis inte brukar försöka göra gamla och värdefulla instrument spelbara igen. Originalröret var nämligen bevarat. Det andra rörbladet har han kopierat med hjälp av ett originalfragment. Lädersäcken, som var alldeles stenhård och dessutom punkterad efter en ståltråd som var dragen rakt igenom, har Åke Egevad lyckats mjuka upp igen.

Det är ett fantastiskt jobb som Åke har utfört, säger en överförtjust Cajsa Lund. Det troliga är emellertid att man inte kommer att spela på pipan utan att man förvarar den i en monter. Hur den har låtit kan man ändå få höra. Åke har nämligen gjort en exakt kopia av pipan, och med hjälp av ett ljudband kan museibesökare få höra musik som är identisk med den som en gång ljudit på originalet.

Ett tag diskuterade man med kulturförvaltningen i Eskilstuna att göra en inspelning på skiva av kopian tillsammans med musik från en säckpipa från 1000-talet, som man funnit i Lund. Dessa planer har numera övergetts med anledning av den nya LP:n Fornnordiska klanger, som nyligen kommit ut. Bakom denna står såväl Cajsa Lund som Åke Egevad. Där förekommer emellertid inte Eskilstuna-pipan, däremot den från Lund. En kassett med musik av kopian till säckpipan från Eskilstuna är däremot inte osannolik. Säkerligen skulle det finnas ett stort intresse för detta.

Cajsa Lund tror att säckpipan antagligen härrör från Dalarna. Den är av den medeltida, lilla typen med en spelpipa och en bordun till skillnad från den skotska som har tre pipor.

— Anledningen till att säckpiporna kom ur bruk efter medeltidens slut är att det vid denna tidpunkt började komma andra typer av instrument till Sverige, berättar Åke Egevad. Det var bara i sådana konservativa områden som Dalarna de levde kvar. Märkligt nog känner man där bara till pipor från 1800-talet. Inte heller från någon annan del av landet finns det säckpipor som är av äldre datum med undantag av den förut nämnda från Lund, varav dock bara själva spelpipan är bevarad.

□ Renässans

Nu upplever emellertid säckpipan en renässans, och det är många unga folkmusiker som börjat traktera den, sen instrumentbyggare kommit igång med nytillverkning. Man har därvid oftast fått gå efter gamla avbildningar, t ex kyrkmålningar. Det är därför som Åke Egevad tycker det varit så värdefullt att få ha säckpipan från Eskilstuna som modell.

Även om nu inte detta gamla instrument åter kommer att höras i original är det emellertid troligt att Eskilstunaborna kan få lyssna till kopian. Sällskapet S:t Eskil har nämligen inviterat de båda musikerna att komma till Eskilstuna. Förutom säckpipan och hornet från Barva kommer då Eskilstunaborna att få lyssna till en mängd andra musikinstrument och "ljudredskap" varav en del ända från stenåldern.

Hur den märkliga säckpipan kommit i Eskilstuna museers samlingar är osäkert. Utöver ett inventarienummer finns det inga upplysningar. Amanuens Carl Braunerhielm tror dock att den tillsammans med en mängd andra föremål, som utgör grundstommen till de kulturhistoriska samlingarna, skänkts av hemmansägaren Erik Andersson i Gultbrunn. Denne var oerhört intresserad av den gamla folkkulturen och for liksom en Hazelius omkring och samlade ihop föremål.

OLLE LORIN

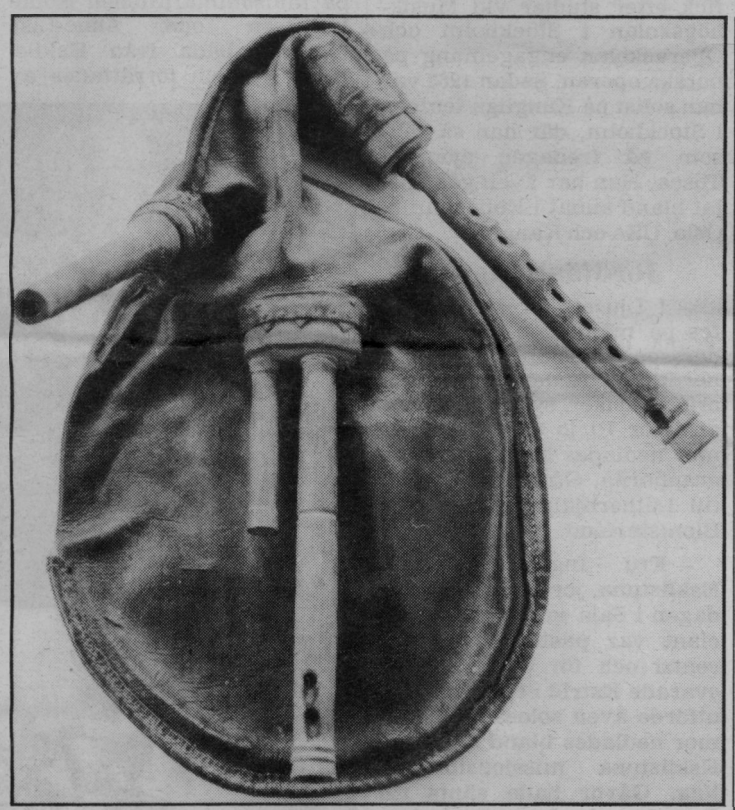

Originalsäckpipan från Eskilstuna, som anses vara en av de bäst bevarade i Sverige.

Musikkonservatorn Åke Egevad trakterar åter den gamla säckpipan som i minst hundra år legat stum och obrukbar. (Foto: Cajsa Lund).